

שמעשה הפרשת התרומה קובע למעשר. וְחֲכָמִים מְתִירִין לֵאכּוּל
 מהם עראי, שאין הפרשת התרומה קובעת למעשר, אלא אחר
 שנגמרה מלאכתם.
 תָּא שְׁמַע, שעדיין יש ראייה לדברי רב נחמן מְסִיפָא של משנתינו.
 ששנינו, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים עַד שִׁירְשׁוֹם וְיֹאמְרָא מְכָאן וְעַד כָּאן, ומה
 שנחלקו חכמים על רבי אליעזר, הוא רק בידינו ברירה, שלא די
 שיאמר מכאן אני נוטל למחר, אלא צריך שיעשה סימן איזה
 פירות יטול, אבל על שאר דברי רבי אליעזר לא נחלקו, ואם כן גם
 הם סוברים שדווקא בערב שבת בשביעית יכול לרשו כדי ליטול
 את הפירות מהמוקצה, ואפשר לדייק לשיטתם, מְסִיפָא – הטעם
 שיכול לעשות כן בלא מעשר, הוא משום דְּעֶרֶב שֶׁבֶת בְּשִׁבְעִית
 היתה, דְּלֹא פֶר עֲשׂוּרִי הוּא – שאינו חייב במעשר, הָא בְּשֶׁאֱרָ שְׁנֵי
 שְׁבוּעֵי דְּבָנִי עֲשׂוּרִי נִינְהוּ, אֲסוּרִים בִּאכִילָה אִפִּילוּ אִם יִרְשׁוּם מִעֵרֵב
 שבת, מֵאִי מְסִיפָא, לֹא מִשּׁוּם דְּשֶׁבֶת קִבְּעָה – וכי אין האיסור בזה
 משום שהשבת קובעת למעשר, ומוכח שגם לחכמים שבת קובעת
 אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו, שמשנתנו עוסקת בפירות
 שבמוקצה שעדיין אינם ראויים לאכילה, וזו ראייה לרב נחמן.
 דוחה הגמרא: לֹא – אין זה הטעם שנתחייב המוקצה במעשר.
 שהשבת אינה קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו, אלא שֶׁאֵינִי
 הָתֵם, כִּיּוֹן דְּאִמְרָא מְכָאן וְעַד כָּאן אֵינִי אוֹכֵל לְמַחֵר, קִבְּעָה לִּיהּ בְּדִיבּוּר
 שקרא לה שם של אכילה, ולכן חייב במעשר. שואלת הגמרא: אִי
 הָכִי שְׁהוּא מִתְחַיֵּיב בַּמַּעֲשֵׂר מִשּׁוּם דִּיבּוּר, מֵאִי אִיזִי שֶׁבֶת – מרוע
 נקט התנא דין זה לגבי שבת, והרי אִפִּילוּ בְּחוּל נָמִי הוא מחויב
 במעשר על ידי דיבורו שקרא לה שם אכילה, והיה לו לתנא
 לשנות דין זה בחול במקומו בסדר זרעים ששם נישנו דיני מעשר.
 משיבה הגמרא: הָא קָא מְסִיפָא לָן – התנא נקט המחלוקת לגבי
 שבת כדי להשמיענו עור חידוש אגב דינה של המשנה, דְּמִכָּל מִיּוֹבָן
 הוּא אֲצֵל שֶׁבֶת, ואינו מוקצה מחמת איסור. ונפקא מינה בזה, שֶׁאֵם
 בא אדם אחר וְעֶבֶר על איסור חו"ל וְתִקְנֵהוּ – שהפריש ממנו
 תרומות ומעשרות, אזי בדיעבד הוא מְתִירָן, ומותר לאוכלו אפילו
 בשבת. כי מאחר שמן התורה מותר להפריש תרומות ומעשרות
 בשבת, אין זה חשוב מוקצה. וזה נלמד מלשון המשנה 'עומד אדם'
 וכו', שמשמע לכתחילה, ומדויק שבשאר השנים אסור לומר כן
 לכתחילה, לפי שבדיבורו מתחייב במעשר. אבל אילו היה בזה גם
 איסור מוקצה, היה לו לתנא לשנות, העומד על המוקצה ערב
 שבת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר הרי זה מן המוכן,
 ונדיק מזה שבשאר השנים אינו מן המוכן, שאסור משום מוקצה.
 * * *

הגמרא שואלת על המסקנא לעיל, שלרבי אליעזר שבת קובעת
 אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו: וְיִמְנִיָּה – קשה מדברי רבי
 אליעזר במקום אחר. ששנינו במשנה, הָיָה אוֹכֵל בְּאֶשְׁכּוֹל רִבִּי
 ענניס, שלא נגמרה מלאכתו, ואכלו אכילת עראי, וְנִכְנָס מִנְּהָ
 שלקט משם לְחֶצֶר, תוך כדי אכילתו, רִבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יִגְמֹר –
 מותר לגמור אכילת האשכול בחצר, שאין החצר קובעת בדבר
 שלא נגמרה מלאכתו. רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר לֹא יִגְמֹר, משום שחצר
 קובעת גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו. וכן אם היה אוכל בערב
 שבת אשכול וְחִשְׁבָּה בְּלִילִי שֶׁבֶת, רִבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יִגְמֹר, שגם
 השבת אינה קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו. רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר
 לֹא יִגְמֹר, שהשבת קובעת גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו. והרי
 זה סותר את מה שהוכיחה הגמרא מדברי רבי אליעזר במשנה, שהרי
 שהשבת קובעת למעשר גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו. מתרצת
 הגמרא: הָתֵם – מה שאמר רבי אליעזר שם שאפילו שנכנסה שבת
 יגמור, בְּרִיקְתָּנִי מְסִיפָא – פירוש דבריו כפי ששנינו, רִבִּי נָתָן אוֹמֵר,
 לֹא בְּשֶׁאֱמֵר רִבִּי אֱלִיעֶזֶר כִּשְׁנִכְנַס מִהִיגָה לַחֲצֵר יִגְמֹר, בְּחֶצֶר
 יִגְמֹר, שגם הוא מודה שבחצר עצמה נאסרה אכילת עראי, אֵלָּא
 יוצא חוץ לְחֶצֶר וְיִגְמֹר, שכניסתו לחצר אינה מחייבת במעשר את
 הענבים שלא נגמרה מלאכתם לכשיצויאם מן החצר. וְלֹא בְּשֶׁאֱמֵר
 רִבִּי אֱלִיעֶזֶר כִּשְׁחֻשָּׁה לִילִי שבת יִגְמֹר, בְּשֶׁבֶת יִגְמֹר, כיון שהשבת
 קובעת למעשר אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו וכמסקנת

שואלת הגמרא: איך אפשר לפרש הטעם שנתחייבו פירות
 המוקצה במעשר משום שדיבורו קבע, וְהָלֹא מוֹתֵרוּ חוּזָר – הרי
 מה שיתיר מאכילתו חוזר אל המוקצה, וְשִׁמְעִין לִיהּ לְרִבִּי אֱלִיעֶזֶר
 דְּאִמְרָא כָּל הֵיכָא דְּמוֹתֵרוּ חוּזָר לֹא קִבְּעָה – ומצאנו שלדעת רבי
 אליעזר אם לקח הרבה פירות של טבל כדי לאכול, שנראה
 שקובע עליהם סעודה באכילה מרובה, אם הם מדבר שראוי
 להחזיר אחר אכילתו לא חשוב קביעות, כיון שיכול להחזירם ולא
 לאוכלם. וכל שכן במשנתנו שבדיבור לבד בלי מעשה לא נקבע
 למעשר, כיון שיכול לחזור בו ולא לאוכלו. דִּתְנֵן, הַנּוֹטֵל זֵיתִים מִן
 הַמַּעֲצֵן – כלי גדול שמניחים בו הרבה זיתים בצפיפות, כדי
 שיתחממו ויתבשל שמנם, ויהיה נוח להוציאם מהם בבית הבד,
 ודינם שאינם חייבים במעשר שהרי לא נגמרה מלאכתם,
 שעומדים לכתיתה, ולכן מִיּוֹכֵל אֶחָת אֶחָת בְּמִלָּה וְאוֹכֵל, בלא
 מעשר, ואף שטובלם במלח אינו נעשה אכילת קבע בכך הואיל
 ואוכל אחד אחד מיד. וְאֵם מִכָּל יִתְּנָן לְפָנֵי עֲשָׂרָה זֵיתִים, שנראה
 במתכוין לאכילת קבע, חִיִּיב בַּמַּעֲשֵׂר. רִבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אם לקח
 מִן הַמַּעֲצֵן מִחוּץ – שהזיתים המצויים בו טהורים, חִיִּיב לַעֲשֹׂר, אבל
 אם לקח מִן הַמַּעֲצֵן טָמֵא, פְּטוּר מַלְעָשֵׁר, מִפְּנֵי שְׁהוּא מְחִירָא אֶת
 הַמּוֹתָר, שכיון שיכול להחזיר למעטן את הזיתים שישארו לאחר
 אכילתו, לא נתחייבו הזיתים במעשר, ואף אלו שאכן יאכלם.
 וְהוּיָן כָּה – והקשינו בדברי המשנה, מֵאִי שְׁנָא רִישָׁא וּמֵאִי שְׁנָא
 סִיפָא – מה החילוק בין הרישא לבין הסיפא, וְאִמְרָא רִבִּי אֶבְרָהָם,
 שהמשנה עוסקת באדם טמא, בְּרִישָׁא מדובר בְּמַעֲצֵן מְחִירָא וְנִבְרָא
 טָמֵא, דְּלֹא מִצִּי מְחִירָא לִיהּ – שאינו יכול להחזיר הזיתים למעטן,
 כיון שהוא טמא והמעטן טהור, ואם יחזיר לשם את הזיתים, הם
 יטמאו את כל השמן. סִיפָא בְּמַעֲצֵן טָמֵא וְנִבְרָא טָמֵא, דְּמִצִּי מְחִירָא
 לִיהּ – שיכול להחזיר את הזיתים שישארו מאכילתו, כיון שהמעטן
 כבר טמא, לכן מתחילה לא גמר בדעתו לאכול את כולם ואין כאן
 קבע. ואם כן קשה, איך אפשר לפרש משנתנו שנתחייבו פירות
 המוקצה במעשר על ידי דיבורו, והרי אם כשעושה מעשה ונטלם
 לאכילה סובר רבי אליעזר שכיון שיכול להחזירם לא נקבעו
 לאכילה, כל שכן שבדיבור בעלמא לא קבעם לאכילה, כיון
 שיכול לחזור בו ולא לאוכלם. מתרצת הגמרא: מְתִנִּיתִין נָמִי – גם
 משנתנו יש להעמיד במוקצה מְחִירָא וְנִבְרָא טָמֵא, דְּלֹא מִצִּי מְחִירָא
 לִיהּ – שאינו יכול להחזיר הפירות לאחר שלקחם, ולכן גם דיבורו
 קובע, שבדאי כוונתו לאכול הכל והוא כאכילת קבע. דוחה
 הגמרא: שבמשנה לא ניתן לתרץ כך, כי אף אם האדם טמא, וְהָלֹא
 מוֹתֵרוּיָן וְעוֹמְדִין הֵן, שהרי לא נטלם מהמוקצה עדיין, רק קבעם
 בדיבורו שאמר 'מכאן אני אוכל למחר', ועדיין לא נטמאו ויכול
 לחזור בו ולהותירם במקומם במוקצה הטהור. ושוב קשה, שאי
 אפשר לפרש טעמו של רבי אליעזר שבשאר השנים אינו יכול
 לומר מכאן 'אני אוכל למחר' משום שדיבורו קובע למעשר, שהרי
 אפשר בחזרה, אלא בודאי טעמו משפני שהשבת קובעת למעשר,
 ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו, וכדברי רב נחמן. אֵלָּא אִמְרָא
 רַב שְׁמִי בְּרַחֲמֵי – ודאי מוכח מהמשנה שהשבת קובעת למעשר
 בדבר שלא נגמרה מלאכתו, אך עדיין אין למר זוטרא להביא
 ראייה מהמשנה לדברי אביו רב נחמן, שכן רִבִּי אֱלִיעֶזֶר קָא אֲמַרְתָּ,
 וכי ממנו אתה מביא ראייה שהשבת קובעת אף בדבר שלא נגמרה
 מלאכתו, והרי יש לומר שרִבִּי אֱלִיעֶזֶר לְטַעְמִיהּ שמחמיר בקביעות
 למעשר קודם גמר מלאכה, שמצאנו דְּאִמְרָא תְּרִיקָה קִבְּעָה לַמַּעֲשֵׂר
 גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו, שאם הפריש תרומה מדבר
 שעדיין לא נגמרה מלאכתו, נאסר לו לאכול מהפירות אפילו
 אכילת עראי עד שישלים כל מעשרותיו, וְכָל שֶׁבֶן שֶׁבֶת שאכילתה
 חשובה ותיקבע גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו, אבל לפי חכמים
 החולקים על רבי אליעזר לגבי תרומה, יתכן שחולקים עליו גם
 לגבי שבת שלא קובעת כשלא נגמרה מלאכתו. דִּתְנֵן, פִּירִית
 שְׁתִּירָן – שהפריש מהם תרומה גדולה, עַד שְׁלֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּהּ –
 לפני שנגמרה מלאכתו ועוד לא נתחייבו בתרומה, רִבִּי אֱלִיעֶזֶר
 אוֹמֵר לְאֹכֵל מִתֵּן עֲרִיא, עד שפירש מהם את כל המעשרות,

המשך ביאור למסכת ביצה ליום ראשון עמ' א

1 הגמרא לעיל בשיטת רבי אליעזר, אֵלָא מִמַּתִּין לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת
2 וַיִּגְמֹר, שכיון שלא יחדה לאכילת שבת, רק חשכה עליו השבת,
3 לא נתחייב במעשר לעולם, ולכן במוצאי שבת מותר לו לאכול
4 בלי מעשר, אמנם אם אוכל ממנו בשבת צריך לעשר, שהשבת
5 קובעת גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו. נמצא שאין סתירה בדברי
6 רבי אליעזר.

8 דעה אחרת: כִּי אָתָּא רַבִּין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד תְּרוּמָה
9 וְאֶחָד חֶצֶר [–אם הכניס הפירות לחצר] וְאֶחָד מִקָּח – אם מכר
10 הפירות לחבירו, כוֹלֵן אֵין קוֹבְעִין אֵלָא בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּו.

11 ודלא כדברי רב נחמן. הגמרא מפרטת מה החידוש בכל אחד
12 מהדברים שהזכיר רבי יוחנן, שבכל אחד מהם יש מי שחולק
13 וסובר שקובעים אפילו קודם גמר מלאכה: שַׁבָּת הוצרך רבי יוחנן
14 להשמיענו לְאַפּוּקֵי מִדֵּה לֵל – מדברי הלל, שאין הלכה כמותו בזה,
15 דִּתְנִינָא, הַמַּעֲמָר [–המלקט] פִּירוֹת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם לְקַצּוֹר, וְקָדֵשׁ
16 עֲלֵיהֶן הַיּוֹם שֶׁנִּכְנְסָה שַׁבָּת, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֵלֵל לְעֶצְמוֹ [–לבדו]
17 אוֹסֵר, שלדעתו השבת קובעת למעשר אפילו שעדיין לא נגמרה
18 מלאכתם. אבל כל שאר חכמי דורו חלוקים עליו, וסוברים שאין
19 השבת קובעת קודם גמר מלאכה.

ביצה דף לה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום ראשון) קנט

אם קשה לו לפנותם, או שהם מוקצים ואסור לטלטלם, מותר
לכסותם מִפְּנֵי הַדֶּלֶף – הגשם הנוטף מהגג. ואף זה התירו ביום טוב
כדי שלא יפסיד ממונו. וכן פירשנו וכן פירשנו שכן מותר לכסותם ביום
טוב. ונותניו פלי תחת הדלף לקבל בו את המים הנוטפים מהגג,
שלא יתלכלך הבית, אף בַּשָּׁבֶת, וכל שכן ביום טוב:

גמרא

הגמרא מבארת את לשון המשנה: אִתְּמַר, רב יהודה ורב נתן נחלקו
בגירסת משנתנו, חד תני – אחד מהם גרס 'מְשִׁילִין' וחד תני
'מְשַׁחֲלִין'. אָמַר מר זוטרא, מֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשִׁילִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ – אינו
טועה, וּמֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשַׁחֲלִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ – אף הוא אינו טועה, שאף
זו לשון השלכה כלפי מטה. ומוכיח מר זוטרא, מֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשִׁילִין'
לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ, דְּכֵתִיב בפרשת התוכחה (דברים כח מ) וְשָׁמַן לֹא
תִסּוּף כִּי יִשָּׁל וְתָדָךְ – עץ הויה יפיל פירותיו בטרם יבשילו. הרי
שלשון השלכה הוא. וּמֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשַׁחֲלִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ, דְּתַנִּי
(בכורות מ.) במשנה המפרטת את מומי הבכור הפוסלים אותו
מליקרב על המזבח, תִּשְׁחַל וְתִכְסֹּל. ומבארת המשנה: איזהו
'תִּשְׁחַל', שֶׁנִּשְׁמָמָה יָרְכוּ מִמּוֹק חִיבֵירָה ונעשית ארוכה מחבירתה,
'תִּכְסֹּל' היינו שֶׁאֵחָד מִיָּרְכוֹתָיו גְּבוּהָ מִתְּחַבְּרָתָה ואינה במקום חיבורה,
הרגיל בכסלים וּשְׁנָקְרָא בּוֹקָא דִּאֲטֻמָּא, אלא גבוהה וקרובה יותר
לגג האליה. הרי שגם לשון 'השחלה' מורה על השפלה.
אָמַר רב נחמן בר יצחק, מֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשִׁירִין' – אף אילו היה שונה
לשון 'משירין', לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ, וכן מֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשַׁחֲרִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ,
וכן מֵאֵן דְּתַנִּי 'מְנַשְּׂרִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ. ומביא ראיות לכל אחת
מהלשונות, מֵאֵן דְּתַנִּי מְשִׁירִין לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ, דְּתַנִּי (נזיר מב.) רַבִּי
יִשְׁמַעֲלָא אָמַר נִזְיָר לֹא יִחוּף – לא ישפשף ראשו בַּאֲרָמָה – מִן
אדמת חמר, מִפְּנֵי שֶׁהוּחָפֵּץ בְּאֲדָמָה זו בהכרח שֶׁמְשִׁירִי אֶת הַשֶּׁקֶר,
ועובר בעשה, שהנזיר מצווה לגדל שיער ראשו. הרי שאף
'משירין' לשון הורדה הוא. וּמֵאֵן דְּתַנִּי 'מְשַׁחֲרִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ, דְּתַנִּי
במסכת כלים (פי"ג מ"א), לגבי כלים שנשברו או נתפרקו ועדיין
שם כלי עליהם, תִּשְׁחַרֵּר – תער והונו – (מספריים) שֶׁל סְפָרִים, אָף
עַל פִּי שֶׁנִּחְלָקוּ – (נִתְפָּרְקוּ), טָמְאִין – מקבלים טומאה, כיון שכל חלק
ראוי למלאכה בפני עצמו, עדיין שם כלי עליו. הרי שאף
'משחירין' לשון הורדה הוא, שתער נקרא 'שחור' על שם
שמשיחין – (משירין) את השיער. וּמֵאֵן דְּתַנִּי 'מְנַשְּׂרִין' לֹא מְשַׁתְּבֵּשׁ,
דְּתַנִּי – במסכת שבת (קמז.) מִי שֶׁנִּשְׁרֹף כְּלִי – נפלו בגדיו בשבת
בַּיָּמִים ונרטבו, לובשם בעודם רטובים וְתִלְחַף בָּהֶם, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ
שיחשדו בו שכיבסם בשבת. אִי נָמִי מֵהָא דְּתַנִּי (פאה פ"ד מ"ו),
אִיזוּהוּ לָקַט הַנִּיתִן לַעֲנִיִּים, הַנּוֹשֵׁר – שנופל מעצמו בַּשָּׁעֵת קִצְרָה.
הרי שנשירה לשון נפילה הוא:

הגמרא מבררת האם ההיתר המבואר במשנה יש לו שיעור, ומהו
שיעורו: תַּנֵּן – שנינו במשנתנו, מְשִׁילִין פִּירוֹת דֶּרֶךְ אֲרוּכָה בְּיוֹם
טוב. שואלת הגמרא: עַד כַּפָּה הִתִּירוּ לַהֲשִׁיל וְאִין אוֹמְרִים
שִׁטְרַחָה יִתִּירָה הִיא ואסורה ביום טוב. אָמַר רַבִּי יוֹדָא אָמַר רַבִּי
אֲסִי, וְאֲמַרִי לֵה אָמַר רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן – יש אומרים שרב אסי
אמר כן בשם רבי יוחנן, כְּאֹתָהּ שֶׁשֵּׁנִינוּ – כאותו שיעור ששינונו
בשבת (קכז) לענין פינוי מקום הצריך לו. מִפְּנֵי אֲרִיבָה וְחִמְשׁ קוֹפּוֹת
שֶׁל תֵּבָן וְשֶׁל תְּבוּאָה, וְאֵע"פ שטורח בדבר, מִפְּנֵי הָאוֹרְחִים שֶׁהוֹמְנוּ
לאכול ואין להם מקום פנוי, וּמִפְּנֵי כְּשׁוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ – או בבית
המדרש כשאין לתלמידים מקום לשבת. שואלת הגמרא: מִנֵּין לֵנוּ
להשוות בין שתי ההלכות, וְדִלְמָא שְׂאֵנִי הָתָם שֶׁהִתִּירוּ לַפְנוֹת
ארבע וחמש קופות, משום דְּאִיכָא כְּשׁוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ ולכן הותרו,
או לכבוד אורחים, אֲבָל הָכָא דִּלְכָא כְּשׁוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, לֹא הוֹתֵרָה
השלת ארבע וחמש קופות אלא פחות מכך. אִי נָמִי – עוד יש
לחלק ביניהם, הָתָם הֵינּוּ מַעֲמָא דְּאֲרִיבָה וְחִמְשׁ קוֹפּוֹת שָׂרִי – שם
התירו כמות גדולה כל כך, מִשּׁוּם שֶׁבֶת דְּחִמְרָא שִׁישׁ בַּה חִיּוּב כֵּרַת
וסקילה, ולכן חמורה היא על בני אדם וְלֹא אֲתִי לְזִלְזוּלִי בֵּיה – ולא

המשך בעמוד קלו

חָצִיר הִיָּה צָרִיךְ לַהֲשִׁימֵנוּ, לְאִפּוּקִי מִדְּרַבִּי יַעֲקֹב, הַסּוֹבֵר שֶׁחֲצִיר
קובעת למעשר גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו. דְּתַנִּי, הַמַּעֲבִיר
[ו-השוטח] תָּאֲנִים כְּחִצְרוֹ לְקָצוֹת – כדי לייבשם ולעשותם קציעות,
כִּינּוּ וְכִינּוּ בֵּיתוֹ אוֹכְלִין מִהֶן עֲרָא וּפְטוּרִים מִן הַמַּעֲשֶׂה, שהרי הניחם
לייבש ולא נגמרה מלאכתו. שאין החצר קובעת בדבר שלא
נגמרה מלאכתו. וְתֵינִי עֲלָה בְּרִייתָא הַמוֹסִיפָה עַל דְּבִרֵי הַמִּשְׁנָה,
רַבִּי יַעֲקֹב כְּחִיבִי תָאֲנִים אֵלּוּ בַּמַּעֲשֶׂה, שֶׁלְדַעְתּוֹ הַחֲצִיר קוֹבַעַת
לַמַּעֲשֶׂה אֲפִילוּ בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ, וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה
פּוֹטֵר. והשמיענו רבי יוחנן שהלכה כרבי יוסי בירבי יהודה ולא
כרבי יעקב הַמַּחֲיִיב. תְּרוּמָה הוּצָרָה לַהֲשִׁימֵנוּ, לְאִפּוּקִי מִדְּרַבִּי
אֱלִיעֶזֶר, הַסּוֹבֵר שֶׁתְּרוּמָה קוֹבַעַת אֲפִילוּ בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה
מִלֹּאכְתּוֹ. דְּתַנִּי, פִּירוֹת שֶׁתִּרְמָן – שהפריש מהם תרומה גדולה, עַד
שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ, ועדיין לא נתחייבו בתרומה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אוֹסֵר לְאָכּוֹל מִהֶן עֲרָא, עַד שִׁיפְרִישׁ הַמַּעֲשֵׂרוֹת, שֶׁעַל יְדֵי תְּרוּמָה
נִקְבְּעוּ לַמַּעֲשֶׂה. וְהַכְּתוּבִים מְתִירִין לְאָכּוֹל מֵהֶם עֲרָא, שֶׁלְדַעְתָּם אֵין
תְּרוּמָה קוֹבַעַת לַמַּעֲשֶׂה קוֹדֵם שֶׁנִּגְמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ. והשמיענו רבי
יוחנן שהלכה כחכמים. מִקֵּץ הַשְּׁמִיעֵנוּ רַבִּי יוֹחָנָן (בְּרִיתָא) [בְּרִיתָא]
– כִּמוּ שֶׁמִּצִּינוּ בְּרִייתָא, הַלּוֹקֵחַ תָּאֲנִים מִעַם הָעָרִי, אִם הוּא
בְּמִקּוֹם שָׂרִיב גְּנִי אָדָם וְדוֹרְסִין – שָׂרִיב בְּנֵי הַמָּקוֹם מִיִּיבֵשִׁים אֶת
הַתָּאֲנִים, וְלֹאֲחֹר שֶׁמִּתִּיבִישׁוֹת דּוֹרְסִים אוֹתָן, וְאִם כֵּן סָתֵם תָּאֲנִים
בְּמִקּוֹם הַזֶּה הֵן דָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ, אוֹכְלִין מִהֶן עֲרָא, שֶׁאֵין
הַמִּקֵּץ קוֹבַעַת בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ, וְהַמַּעֲשֶׂה דְּמֵאֵי – כִּשְׁבָא
לַעֲשֹׂר אֵינוֹ מַעֲשֵׂר בְּתוֹרַת טָבֵל וְדֹאֵי, אֵלּא מִסַּפֵּק כְּדָמָא, דְּשִׁמָּא
כִּבְר עֵינֵיהֶן הָעַם הָאֵרֶץ שֶׁמִּכָּר לוֹ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִיין לֹא נִתְחַיִּבוּ
בַּמַּעֲשֶׂה, יֵשׁ עֲמֵי הָאֵרֶץ שֶׁמַּעֲשִׂים קוֹדֵם גִּמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ. שֶׁמֶץ מִיָּנָה
– יֵשׁ לַלְמוּד מִבְּרִיתָא זו תֵּלֵת – שֶׁלֹּשָׁה דִּינִים: א. שֶׁמֶץ מִיָּנָה מִקֵּץ
אֵינָה קוֹבַעַת לַמַּעֲשֶׂה אֲלָא בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ, וְלִכְּן אֵף שֶׁלֹּקַח
אֶת הַתָּאֲנִים אוֹכֵל עֲרָא, וְכִרְבִּי יוֹחָנָן. ב. שֶׁמֶץ מִיָּנָה רוֹב עֲמֵי הָאֵרֶץ
מַעֲשִׂירִין הֵן, וְלִכְּן מַעֲשֶׂה אֶת הַפִּירוֹת רַק בְּתוֹרַת דְּמֵאֵי, וּמִצַּד
חֻמְרָא בַּעֲלָמָא, שֶׁמַּעֲשִׂיךְ הַדִּין הַלּוֹכִים אַחֵר הָרֹב. ג. שֶׁמֶץ מִיָּנָה
מַעֲשִׂירִין דְּמֵאֵי מִעַמֵּי הָעָרִי אֲפִילוּ בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ –
שֶׁאֲפִילוּ שֶׁלֹּא נִתְחַיִּבוּ עַדִּין בַּמַּעֲשֶׂה, תוֹלִים שֶׁהֵם הָאֵרֶץ
עֵינֵיהֶם. והשמיענו רבי יוחנן במקח לְאִפּוּקִי מִהָא דְּתַנִּי, הַמַּחֲלִיף
פִּירוֹת עֵץ חֲבִירוֹ – שֶׁהִחֲלִיפָה הִיא כִּמְקָח וְקוֹבַעַת לַמַּעֲשֶׂה, בֵּין אִם
וְהַמַּחֲלִיף אֶת הַפִּירוֹת וְהַמַּחֲלִיף אֶת הַפִּירוֹת, וְכֵן
אִם וְהַמַּחֲלִיף לְקָצוֹת – לִיבֵשׁ אֶת הַפִּירוֹת, וְהַמַּחֲלִיף לְקָצוֹת,
וְלֹא נִגְמְרָה עַדִּין מִלֹּאכְתּוֹ, בֵּין שֶׁהַמַּחֲלִיף לְאָכּוֹל וְהַמַּחֲלִיף
לְקָצוֹת, כִּלְכַּל הָאוֹמְרִים הָאֵלּוּ חִיבִי בַּמַּעֲשֶׂה. וְאֲפִילוּ שֶׁאֵם לִקְחוֹן
לְקָצוֹת לֹא נִגְמְרָה עַדִּין מִלֹּאכְתּוֹ, הַמִּקֵּץ קוֹבַעַת לַמַּעֲשֶׂה. רַבִּי
יְהוֹדָה אוֹמֵר, מִי שֶׁנִּתְחַיִּבוּ לְאָכּוֹל אֶת הַפִּירוֹת חִיבִי לַעֲשֹׂר, כִּי
שֶׁבִּילּוֹ נִחְשָׁב שֶׁנִּגְמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ, וְהַמַּחֲלִיף לְקָצוֹת, פְּטוּר, כִּיֹּן
שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ, וְאֵין מִמֶּקֶץ קוֹבַעַת לַמַּעֲשֶׂה קוֹדֵם גִּמְרָה
מִלֹּאכְתּוֹ. וְרַבִּי יוֹחָנָן הַשְּׁמִיעֵנוּ שֶׁהִלְכָה כְּדָבָרֵינוּ:

הדרן עלך המביא

פרק חמישי – מְשִׁילִין

פרק זה עוסק בדברים שאין בעשייתם משום מלאכה גמורה, אבל
הם אסורים בשבת, ויש מהם שאף אסורים ביו"ט. כמו כן יתבארו
דיני תחומין ביום טוב.

משנה

משנה זו עוסקת בדברים שיש בהם משום טיחוח שלא לצורך יום
טוב, אימתי הם מותרים: מְשִׁילִין [ו-משליכים] פִּירוֹת הַשְּׁטוּחִים עַל
הַגָּג לִיבֵשׁ, וְכִשְׁרוּאָה גִשְׁמִים מִמַּשְׁמָשִׁים וְבָאִים וְחוֹשֵׁשׁ
שִׁיתְקַלְקֵל, הִתִּירוּ לוֹ מִשּׁוּם הַפֶּסֶד מִמּוֹן לַהֲשִׁיכֵם דֶּרֶךְ אֲרוּכָה
וּפְתַח הַעֲשׂוֹי בַּגָּג, בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל לֹא בַּשָּׁבֶת שֶׁחֻמְרָה יוֹתֵר, וְלֹא
הִתִּירוּ בַּה טִירַחָה שֶׁאֵינָה לְצוּרֵךְ הַשְּׁבֵת. וְכֵן מְכַסִּים פִּירוֹת בְּכָלִים,

המשך ביאור למסכת ביצה ליום ראשון עמ' ב

1 יבואו לזלזל בה אף אם יתירו להם לפנות ארבע וחמש קופות, אַבְל
2 יום טוב דְּקִיל שְׁהוּא רק איסור לאו, וְאֵתִי לְזִלְזוּלִי בִּיה – ויש
3 לחשוש שמא יבואו לזלזל בו, כָּלֹל כָּלֹל לֹא – היה אפשר לומר
4 שלא התירו כלל. ובאמת במשנתינו מבואר שמותר להשיל אף
5 ביו"ט, אבל אין ללמוד את השיעור משם. אִי נִפְי יש לומר לְאִידָךְ
6 גִּיסָא – להיפך, להתיר ביום טוב יותר מבשבת, כִּי הָתָם – בשבת,

7 הֵיִינוּ טַעָמָא – הטעם שלא התירו לפנות יותר מארבע וחמש
8 קופות, משום דְּלִיכָא הֶפְסֵד מָמוֹן – שאין שם הפסד ממון, אלא
9 אורחים וביטול בית המדרש, אַבְל הָכָא – במשנתינו דְּאִיכָא הֶפְסֵד
10 מָמוֹן – שיש הפסד ממון אם לא ישיל הפירות, אֶפִּילוּ טוֹכָא נִפְי –
11 שמא התירו אף יותר מכך.